

เรื่อง จันผา

รายละเอียด

จันผา ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dracaena cochinchinensis* (Lour.) S.C.Chen. (ชื่อพ้องวิทยาศาสตร์ *Dracaena loureiroi* Gagnep. มักเขียนผิดเป็น *Dracaena loureiri* Gagnep.) ปัจจุบันจัดอยู่ในวงศ์หน่อไม้ฝรั่ง (**ASPARAGACEAE**) และอยู่ในวงศ์ย่อย **NOLINOIDEAE**

สมุนไพرجันผา มีชื่อท้องถิ่นอื่นๆ ว่า จันท์ผา (ภาคเหนือ), จันท์แดง (ภาคกลาง, สุราษฎร์ธานี), ลักกะจันท์, ลักจัน (ภาคกลาง), จันท์ผา, ลักกะจัน, จันท์แดง เป็นต้น

ลักษณะของจันผา

ต้นจันผา จัดเป็นไม้พุ่มขนาดกลาง หรือเป็นไม้ต้นขนาดเล็ก ไม่ผลัดใบ มีความสูงของต้นประมาณ 1.5-4 เมตร (ต้นโตเต็มทีอาจมีความสูงถึง 17 เมตร) เรือนยอดเป็นรูปทรงไข่ มีเรือนยอดได้ถึง 100 ยอด เมื่อต้นโตขึ้นจะแผ่กว้าง ลำต้นตั้งตรง กลม มีแผลใบเป็นร่องขวางคล้ายข้อถี่ ๆ เปลือกต้นเป็นสีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลอมสีเทา

แตกเป็นร่องตามยาว ไม่มีกิ่งก้าน ใบจะออกตามลำต้น ส่วนแก่นไม้ดำน้ำในเป็นสีแดง ต้นเมื่อมีอายุมากขึ้นแก่นจะเปลี่ยนจากสีขาวเป็นสีแดง เราจะเรียกแก่นสีแดงว่า "จันทน์แดง" เมื่อแก่นเป็นสีแดงเต็มต้น ต้นก็จะค่อย ๆ โทรมและตายลง พรรณไม้ชนิดนี้มีถิ่นกำเนิดอยู่ในประเทศไทย ขยายพันธุ์ด้วยวิธีเพาะกล้าจากเมล็ดหรือการแยกกอ ชอบดินปนทรายหรือหินที่มีการระบายน้ำดี ความชื้นปานกลาง และชอบแสงแดดเต็มวันและแสงรำไร มักพบขึ้นตามป่าภูเขาหินปูนสูง ๆ และมีแสงแดดจัด

ใบจันทน์ ใบเป็นใบเดี่ยวออกเรียงสลับกันถี่ ๆ ที่ปลายกิ่ง ลักษณะของใบเป็นรูปยาวรีขอบขนาน หรือเป็นรูปแถบยาวแคบ ปลายใบเรียวแหลม โคนใบแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น ส่วนขอบใบเรียบ ใบมีขนาดกว้างประมาณ 4-5 เซนติเมตรและยาวประมาณ 45-80 เซนติเมตร เนื้อใบหนากรอบ โคนใบจะติดกับลำต้นหรือโอบคลุมลำต้น ไม่มีก้านใบ และมักจะทิ้งใบเหลือเพียงยอดเป็นพุ่ม

ดอกจันทน์ ออกดอกเป็นช่อขนาดใหญ่ที่ปลายยอด โคนช่อย่น ออกดอกเป็นพวงใหญ่ตามซอกใบและปลายยอด แต่ละช่อจะมีความยาวประมาณ 45-100 เซนติเมตร มีดอกย่อยขนาดเล็กและมีจำนวนมากมายหลายพันดอก ดอกเป็นสีขาวนวล หรือขาวครีม หรือเขียวอมเหลือง ดอกมีกลิ่นหอม ตรงกลางดอกมีจุดสีแดงสด กลีบดอกมี 6 กลีบ ดอกมีขนาดประมาณ 0.7-1 เซนติเมตร มีเกสรตัวผู้จำนวน 6 ก้าน ก้านเกสรมีความกว้างเท่ากับอับเรณู ส่วนก้านเกสรตัวเมียปลายแยกเป็นพู 3 พู ชั้นกลีบเลี้ยงเป็นหลอด ที่ปลายกลีบแยกเป็นพูแคบ ๆ 6 พู ไม่ซ้อนกัน โดยจะออกดอกในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม

ผลจันทน์ ออกผลเป็นช่อพวงโต ผลเป็นผลสด ลักษณะของผลเป็นรูปทรงกลมขนาดเล็กอยู่รวมกันเป็นพวง ผลมีขนาดประมาณ 1 เซนติเมตร ผิวผลเรียบ ผลอ่อนเป็นสีเขียวอมสีน้ำตาล ส่วนผลแก่เป็นสีแดงคล้ำ ภายในผลมีเมล็ดเดี่ยว โดยผลจะแก่ในช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายน

สรรพคุณของจันทน์

1. แก่นมีรสขมเย็น ช่วยบำรุงหัวใจ (แก่น, ทั้งต้น)
2. แก่นที่มีเชื้อราลงจนทำให้แก่นเป็นสีแดงและมีกลิ่นหอมมีสีแดง (เรียกว่า จันทน์แดง^[4]) มีรสขมและฝาดเล็กน้อย ใช้สำหรับเป็นยาเย็นดับพิษไข้ แก้ไข้ได้ทุกชนิด และจากการทดลองใน

สัตว์พบว่าสารสกัดด้วยน้ำมีฤทธิ์ในการลดไข้ แต่ต้องใช้ในปริมาณมากกว่ายาแอสไพรีน 10 เท่า และจะออกฤทธิ์ช้ากว่ายาแอสไพรีนประมาณ 3 เท่า (แก่น, แก่นที่ราลง)

3. ช่วยแก้ไข้ แก้ไข้เพื่อตีฟิการ (แก่น, เนื้อไม้)
- 4.3 ช่วยแก้ไอ แก้อาการไออันเกิดจากขางและดี (แก่น, เนื้อไม้)
5. เมล็ดใช้รักษาตีชาน (เมล็ด)
6. ช่วยแก้ท้องไม่ปกติ (เมล็ด)

7. ทิ้งต้นช่วยแก้อาการปวดศีรษะ (ทิ้งต้น)
8. ช่วยแก้ซาง (แก่น)
9. วัยแก้อาการเหงื่อตก อาการกระสับกระส่าย (แก่น)
10. ช่วยรักษาโรคเลือดออกตามไรฟัน (แก่น, ทิ้งต้น)
11. ช่วยแก้ตีพิการ แก่น้ำตีพิการ (แก่น, เนื้อไม้)
12. ช่วยแก้บาดแผล รักษาบาดแผล (แก่น, ราก)
13. แก่นใช้ฝนทาช่วยแก้อาการฟกบวม ฟกช้ำ ฝี บวม (แก่น)
14. ช่วยแก้พิษฝีที่มีอาการอักเสบและปวดบวม (แก่น, ทิ้งต้น)
15. จันผาจัดอยู่ในตำรับยา “**พิภักตเบญจโลหิเกะ**” ซึ่งประกอบไปด้วยตัวยาสุมุนไพรมีสรรพคุณทำให้ชื่นใจ 5 อย่าง (แก่นจันผา, แก่นจันทน์ขาว, แก่นจันทน์ชะมด, ต้นเนระพูสี, ต้นมหาสะดำ) ซึ่งเป็นตำรับยาที่มีสรรพคุณช่วยแก้ไข้เพื่อดี แก้ลมวิงเวียน กล่อมพิษทั้งปวง และช่วยแก้รัตตะปิดตะโรค (แก่น)
16. จันผาจัดอยู่ในตำรับยา “**พิภักตจันทน์ทั้งห้า**” (แก่นจันผา (แก่นจันทน์แดง), แก่นจันทน์ขาว, แก่นจันทนา, แก่นจันทน์เทศ, แก่นจันทน์ชะมด) ซึ่งเป็นตำรับที่มีสรรพคุณช่วยแก้ไข้เพื่อโลหิตและดี ช่วยแก้อาการร้อนในกระหายน้ำ ช่วยบำรุงตับปอดและหัวใจ และช่วยแก้พยาธิบาดแผล (แก่น)
17. จันผาปรากฏอยู่ในตำรับยา “**มโหสถธิจันทน์**” อันประกอบไปด้วยจันทน์ทั้งสอง ได้แก่ **จันทน์แดง (จันผา)** และจันทน์ขาว ร่วมกับสมุนไพรรอื่น ๆ อีก 13 ชนิด ซึ่งเป็นตำรับยาที่มีสรรพคุณช่วยแก้ไข้ทั้งปวงที่มีอาการตัวร้อนและมีอาการอาเจียนร่วมด้วยก็ได้ (แก่น)
18. จันผาปรากฏอยู่ในตำรับ “**ยาจันทน์ลีลา**” อันประกอบไปด้วยจันทน์แดง (จันผา) ร่วมกับสมุนไพรรชนิดอื่น ๆ อีกในตำรับ ซึ่งเป็นตำรับที่ใช้บรรเทาอาการไข้ตัวร้อนและไข้เปลี่ยนฤดู (แก่น)
19. จันผาปรากฏอยู่ใน “**ตำรับยาเขียวหอม**” ซึ่งเป็นตำรับยาที่มีสรรพคุณช่วยบรรเทาอาการไข้ แก้อาการร้อนในกระหายน้ำ แก้พิษสุกใส แก้พิษหัด บรรเทาอาการไข้จากหัดและสุกใส (แก่น)
20. นอกจากนี้จันผาหรือจันทน์แดงยังปรากฏอยู่ในตำรับยารักษากลุ่มอาการทางระบบไหลเวียนโลหิต (แก้ลม) อันได้แก่ ตำรับยา “**ยาหอมนวโกฐ**” และตำรับ “**ยาหอมเทพจิตร**” โดยเป็นตำรับยาที่มีส่วนประกอบของจันผาร่วมกับสมุนไพรรชนิดอื่น ๆ อีกในตำรับ ซึ่งมีสรรพคุณช่วยแก้ลมวิงเวียน แก้อาการหน้ามืดตาลาย ใจสั่น มีอาการคลื่นเหียนอาเจียน และช่วยแก้ลมจุกแน่นในท้อง (แก่น)

21. จันผาจัดอยู่ในตำรับ “ยาประสะจันทน์แดง” (ประกอบไปด้วยจันทน์แดง (จันผา) จำนวน 32 ส่วน รากมะนาว รากมะปรางหวาน รากเหมือนคน โกลฐหัวบัว จันทน์เทศ ผางเสน เปราะหอม

อย่างละ 4 ส่วน ดอกมะลิ ดอกบุนนาค ดอกสารภี และเกสรบัวหลวง อย่างละ 1 ส่วน นำมาบดเป็นผงสำหรับใช้เป็นยา) ซึ่งตำรับยานี้มีสรรพคุณช่วยแก้ไข้ตัวร้อน และช่วยแก้กระหายน้ำ

สำหรับวิธีใช้ให้นำผงยาที่ได้ (ผู้ใหญ่ให้ใช้รับประทานครั้งละ 1 ช้อนกาแฟ ส่วนเด็กให้ใช้ครึ่งละครึ่งช้อนกาแฟ) นำมาละลายในน้ำสุกหรือน้ำดอกมะลิ ใช้ดื่มทุก ๆ 3 ชั่วโมง (แก่น)

ข้อมูลทางเภสัชวิทยาของจันผา

1. จันผามีฤทธิ์ต้านอาการปวด การอักเสบ และช่วยลดไข้ในสัตว์ทดลอง
2. มีฤทธิ์ต้านเชื้อ HIV ออกฤทธิ์คล้ายกับสอริโมนเอสโตรเจน ด้านมะเร็ง ด้านเชื้อแบคทีเรีย และมีผลต่อระบบหัวใจและหลอดเลือด
3. จากการทดสอบพิษเฉียบพลันของสารสกัดเนื้อไม้จันผาด้วยเอทานอล 50% ด้วยการให้หนูกินในขนาด 10 กรัมต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัม และให้โดยวิธีการฉีดเข้าใต้ผิวหนังของหนูทดลองในขนาด 10 กรัมต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัม ตรวจไม่พบอาการเป็นพิษแต่อย่างใด

ประโยชน์ของจันผา

1. ต้นจันผาเป็นไม้ที่มีทรงพุ่มสวยงาม อีกทั้งดอกยังมีกลิ่นหอม จึงใช้ปลูกเป็นไม้ประธานในสวนหิน ใช้ปลูกเป็นกลุ่ม หรือปลูกประดับในอาคาร ตามสนามหญ้า สวนหย่อม ตามสระว่ายน้ำ หรือจะปลูกตามริมทะเลก็ได้ เพราะเป็นไม้ทนลมแรง ทนเค็ม แต่ไม่ทนน้ำท่วมขัง
2. ส่วนของลำต้นที่เกิดบาดแผลนานเข้าจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลแดง สามารถนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในการปรุงน้ำยาอายุวัฒนะได้

คำสำคัญ : จันผา

ที่มา : <https://medthai.com/>

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทรสิงห์

วันที่ : 2020-05-26

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=1595&code_db=610010&code_type=01